

HỒ CHÍ MINH NHÀ GIÁO DỤC ĐI TRƯỚC THỜI ĐẠI

GS.TSKH. TRẦN VĂN NHUNG

(Nguyên Thứ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)

BÁC HỒ CỦA CHÚNG TA KHÔNG CHỈ LÀ MỘT TẤM GƯƠNG ĐẠO ĐỨC TRONG SÁNG MÀ CÒN LÀ MỘT NHÀ TƯ TƯỞNG, MỘT NHÀ VĂN HÓA LỚN. VÌ VẬY, TRONG QUÁ TRÌNH THỰC HIỆN CUỘC VẬN ĐỘNG HỌC TẬP VÀ LÀM THEO TẤM GƯƠNG ĐẠO ĐỨC HỒ CHÍ MINH, CHÚNG TA CŨNG CẦN PHẢI TÌM HIỂU THÊM ĐỂ KHẲNG ĐỊNH BÁC CÒN LÀ MỘT NHÀ TƯ TƯỞNG LỚN. CÓ NHỮNG Ý TƯỞNG MÀ CHÍNH BÁC LÀ NGƯỜI ĐẦU TIÊN SÁNG TẠO RA, ĐI TRƯỚC CẢ THỜI CUỘC, MÀ CHÚNG TA CẦN PHẢI KHẲNG ĐỊNH VÀ GIỮ “BẢN QUYỀN” CÙNG BẠN BÈ QUỐC TẾ.

Tôi xin nêu bốn ví dụ sau đây trong lĩnh vực văn hóa, giáo dục.

1. BỐN TRỤ CỘT GIÁO DỤC

Năm 1996, UNESCO đã khuyến nghị giáo dục toàn thế giới trong thế kỷ 21 sẽ được xây trên 4 trụ cột, đó là “học để biết, học để làm việc, học để chung sống với nhau và học để làm người”. Cả nhân loại đều thừa nhận chân lý này.

Tuy nhiên, nếu để ý chúng ta sẽ thấy về cơ bản tư tưởng và chân lý này đã được Bác Hồ kính yêu của dân tộc Việt Nam viết ra từ tháng 9 năm 1949 trên trang đầu của cuốn sổ vàng khi Người đến thăm Trường Nguyễn Ái Quốc Trung ương, tiền thân của Học viện Chính trị Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh ngày nay: “Học để làm việc, làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự Đoàn thể, “giai cấp và nhân dân, Tổ quốc và nhân loại”. Muốn đạt mục đích, thì phải cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư”.

Tôi xin đề nghị Ủy ban Quốc gia UNESCO Việt Nam gửi (nếu chưa gửi) nguyên bản bút tích của Bác kèm theo bản dịch tiếng Anh, tiếng Pháp đến UNESCO tại Paris để thấy Hồ Chí Minh hơn nửa thế kỷ trước đã xây dựng nên 4 trụ cột



giáo dục như thế nào.

2. LỜI DẠY THANH NIÊN

Ngày 19 tháng Giêng năm 1955 trong bài nói chuyện của Bác Hồ tại Lễ khai mạc Trường Đại học Nhân dân Việt Nam, Người căn dặn thanh niên, sinh viên: “Nhiệm vụ của thanh niên không phải là hỏi nước nhà đã cho mình những gì. Mà phải tự hỏi mình đã làm gì cho nước nhà? Mình phải làm thế nào cho ích lợi nước nhà nhiều hơn? Mình đã vì lợi ích nước nhà mà hy sinh phấn đấu chừng nào?”. Tổng thống Hoa Kỳ John Kennedy trong diễn văn nhậm chức vào ngày 20 tháng Giêng năm 1961 có nói điều tương tự: “Đừng hỏi Tổ quốc có thể làm gì cho bạn, mà hãy hỏi bạn có thể làm gì cho Tổ quốc”.

3. GỬI SINH VIÊN ĐI DU HỌC

Trước đây khoảng gần 10 năm, tại một hội nghị Việt-Mỹ được tổ chức tại Hải Phòng để bàn việc triển khai chương trình học bổng của Quỹ giáo dục Việt Nam (Vietnam Education Foundation, VEF) dành cho sinh viên Việt Nam, đã có một kỷ niệm đáng nhớ. Tổng số tiền mà Quỹ này có là 145 triệu USD. Đây là số tiền mà Chính phủ ta phải trả nợ thay cho Chính quyền Sài Gòn về các khoản vay phi quân sự mà Chính phủ Hoa Kỳ đã cho Chính quyền Sài Gòn vay trong thời gian chiến tranh. Trước khi hết nhiệm kỳ thứ hai, Tổng thống Bill Clinton đã ký sắc lệnh thay vì CHXHCN Việt Nam phải trả trực tiếp cho Hoa Kỳ số tiền này thì CHXHCN Việt Nam có thể dùng số tiền này để

cử sinh viên đại học và sau đại học sang học tập và nghiên cứu khoa học ở các trường đại học có uy tín ở Hoa Kỳ, trong những ngành khoa học, công nghệ tiên tiến, y học, ... Khi kết luận hội nghị nói trên, một đại biểu phía Hoa Kỳ nhấn mạnh: Đây là một cơ hội to lớn và hiếm hoi cho sinh viên Việt Nam có thể sang học tập tại Hoa Kỳ. Tôi đã thay mặt đoàn Việt Nam, cảm ơn Chính phủ Hoa Kỳ và cũng xin nhấn mạnh: Không phải đợi cho đến đầu thế kỷ 21 chúng tôi mới mong muốn được gửi sinh viên đi đào tạo ở Hoa Kỳ mà ngay từ ngày 1 tháng 11 năm 1945, chỉ 2 tháng sau khi giành được độc lập, Chủ tịch Hồ Chí Minh của chúng tôi đã gửi thư cho Tổng thống Hoa Kỳ thông qua Ngoại trưởng Giem Biécơ:

“Thưa Ngài,

Nhân danh Hội văn hóa Việt Nam, tôi xin được bày tỏ nguyện vọng của Hội, được gửi một phái đoàn khoảng năm mươi thanh niên Việt Nam sang Mỹ với ý định một mặt thiết lập những mối quan hệ văn hóa thân thiết với thanh niên Mỹ, và mặt khác để xúc tiến việc tiếp tục nghiên cứu về kỹ thuật, nông nghiệp cũng như các lĩnh vực chuyên môn khác.

Nguyện vọng mà tôi đang chuyển tới Ngài là nguyện vọng của tất cả các kỹ sư, luật sư, giáo sư Việt Nam, cũng như những đại biểu trí thức khác của chúng tôi mà tôi đã gặp.

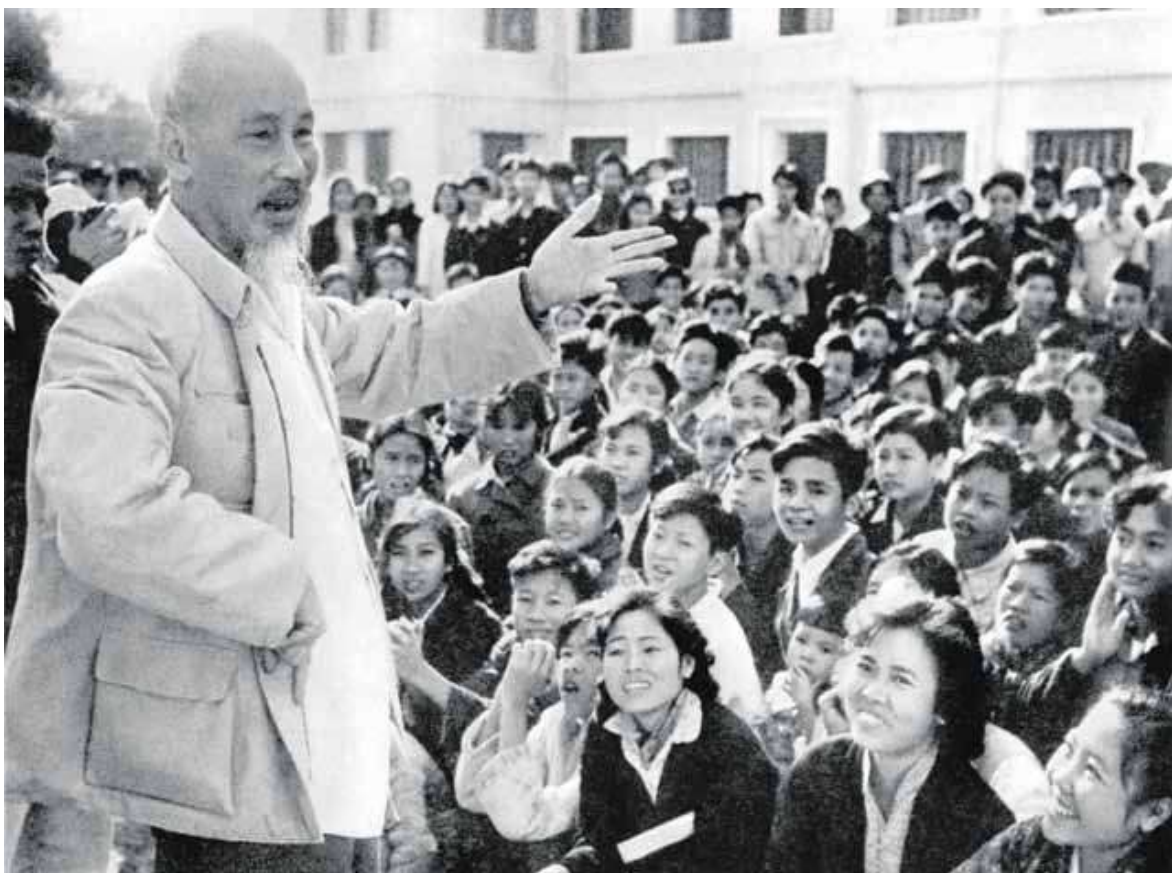
Trong suốt nhiều năm nay họ quan

tâm sâu sắc đến các vấn đề của nước Mỹ và tha thiết mong muốn tạo được mối quan hệ với nhân dân Mỹ là những người mà lập trường cao quý đối với những ý tưởng cao thượng về công lý và nhân bản quốc tế, và những thành tựu kỹ thuật hiện đại của họ đã có sức hấp dẫn mạnh mẽ đối với giới trí thức Việt Nam.

Tôi thành thực hy vọng kế hoạch này sẽ được thuận lợi nhờ sự chấp thuận và giúp đỡ của Ngài, và nhân dịp này tôi xin gửi tới Ngài những lời chúc tốt đẹp nhất”.

Tôi đã chuẩn bị và chụp sẵn bức thư này của Bác để đưa cho các đại biểu Hoa Kỳ tại cuộc họp. Rất tiếc bức thư đầy thiện chí của Bác không được hồi âm. Như vậy phải hơn nửa thế kỷ sau, mong muốn gửi thanh niên Việt Nam đi du học ở Hoa Kỳ của Chủ tịch Hồ Chí Minh mới được thực hiện. Cuối cuộc họp nói trên tại Hải Phòng, các giáo sư Hoa Kỳ đã đến gặp tôi và rất xúc động nói cho đến nay mới được biết Chủ tịch Hồ Chí Minh đã gửi bức thư này cho Hoa Kỳ và rất lấy làm tiếc là đã không có trả lời. Đây là bức thư về giáo dục. Và nếu các bức thư khác Bác gửi Tổng thống Hoa Kỳ về nhiều vấn đề mà được trả lời thiện chí thì tình hình quan hệ hai nước và quốc tế đã khác.

Khác với lần này, những lần sau, ngay từ đầu những năm 50 và 60 của thế kỷ trước, khi cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ của nhân dân ta đang diễn ra vô cùng ác



liệt, Bác và nhà nước ta đã rất thành công khi gửi một số lượng lớn lưu học sinh Việt Nam đi du học ở Trung Quốc, Liên Xô và các nước XHCN Đông Âu. Như vậy, chính vào những thời điểm cam go nhất của vận mệnh dân tộc kể từ 1945, Bác luôn luôn chủ trương gửi lưu học sinh Việt Nam đi du học nước ngoài để chuẩn bị nguồn nhân lực cho tương lai.

4. TẤM GƯƠNG TỰ HỌC, HỌC SUỐT ĐỜI

Báo cáo của Hội đồng Delors lên UNESCO năm 1996, ngoài việc khuyến nghị 4 trụ cột giáo dục của toàn thế giới trong thế kỷ 21, còn đề cập đến khái niệm “học suốt đời”. Có thể nói cuộc đời và hoạt động của nhà giáo Nguyễn Tất Thành chính là một ví dụ sinh động minh họa khái niệm học suốt đời, học mở, một cuốn sách mở, suốt đời ủng hộ và cổ súy cho việc học tập, chính quy và phi chính quy và thực sự luôn xem giáo dục là quốc sách hàng đầu. Cách học là phi chính quy, vì không có điều kiện học chính quy, và không vì bằng cấp, nhưng kiến thức và bài học thực tiễn

thu được là rất chính quy và cơ bản. Ngược lại, hậu thế có người xem giáo dục là quốc sách hàng đầu mới chỉ trên lời nói, có người được đi học theo hình thức chính quy, nhưng kiến thức thu nhận được lại phi chính quy.

Chỉ xin lấy vốn ngoại ngữ của Người làm ví dụ minh họa cho khả năng tự học của Người. Chúng ta đã biết Bác Hồ thành thạo những thứ tiếng quốc tế như tiếng Pháp, tiếng Anh, tiếng Tây Ban Nha, tiếng Nga, tiếng Trung Quốc, ... và dùng được cả tiếng Thái, tiếng các dân tộc ít người, vì Bác đã ở, làm việc, hoạt động cách mạng và tìm hiểu những tư tưởng tiến bộ của thời đại ở các nước, các địa phương nói thứ tiếng đó. Việc Bác biết cả tiếng Đức và để lại bút tích chuẩn mực bằng tiếng Đức ở Viện Bảo tàng Hồ Chí Minh khiến tôi ngạc nhiên vô cùng. Bác có thể đọc các tác phẩm kinh điển của Marx, Angel và Lê-nin bằng tiếng Pháp, Anh và Nga. Nhưng Người học thêm cả tiếng Đức có lẽ để đọc Tư bản luận (Kapital) của Marx trong nguyên tác bằng tiếng Đức? Đây là một đức tính mà các nhà khoa học hậu thế cần

noi theo gương của Người để tìm hiểu trên nguyên tác của các công trình khoa học, chứ không chỉ thông qua bản dịch.

Một thí dụ khác nữa về khả năng ngoại ngữ đặc biệt của Bác. Năm 1924, khi hoạt động tại Quảng Châu, Trung Quốc, để chuẩn bị lực lượng cho cách mạng Việt Nam, Bác, lúc đó lấy tên là Lý Thụy, đóng vai trò là phiên dịch cho M.M. Borodin, Trưởng đoàn cố vấn của Chính phủ Liên Xô bên cạnh Chính phủ Trung Hoa Dân Quốc, tức là phiên dịch giữa tiếng Trung Quốc và tiếng Nga, cả hai đều không phải là tiếng Việt!

T.V.N